

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סנהדרין פרק ראשון - דף מספר 5

בס"ד, ט' במרחשוון תש"ס.

בעניין מניין הדיינים

א. רב אחא בריה דרב איקא

1. ג. "רב אחא בריה דרב איקא... דשמואל". (בשלב זה נעסוק רק בנוגע ישירות לפרשנות הסוגייה; הנושא כולו יושלם במסגרת הסוגייה בדף ה).
2. כיצד משתלבים דבריו בסוגייה? כהערה לדברי מי הם נאמרו?
3. עיין בפירוש רש"י ור"ח לדברי רב אחא. עמוד על שיטתם בהסבר הדין היסודי של יחיד האם הוא צריך להיות מומחה, ובהסבר הטעם לתקנה של ג'.
4. למודל דומה, עיין נדרים עח. "נאמר כאן זה הדבר... ביחיד מומחה".
5. היחס לעירוב פרשיות:
 - רש"י ד"ה מדאורייתא; תד"ה ומדאורייתא
 - חידושי הר"ן ב: ד"ה מאי קסבר (המובא בשם רבנו דוד); ג. ד"ה מדאורייתא
 - רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב הל' ח"א.

ב. מניין הדיינים בדיני ממונות

1. ג. "שלשה מנלן... ורבנן ירשיען כתיב" (ד. למעלה). נקודות לעיון:
 - דרך הדרשה של רבי יאשיה ורבי יונתן.
 - רבי יונתן המגיע למספר 3 מכוח הסברה ש'אין בי"ד שקול', מניח 2 הנחות. מהן?
 - "ור' יאשיה לית ליה בי"ד נוטה" - על איזו משתי ההנחות של רבי יונתן סוברת הגמרא שרבי יאשיה חולק? דייקו היטב מהשקלא וטריא בהמשך "אלא הא דתנן שנים אומרים".
 - מה הסברה לחלק בזה בין דיני נפשות ובין דיני ממונות?
 - מהי ההגדרה היסודית של בי"ד לדעת רבי יונתן - שניים או שלושה? מה פשר 'אין בי"ד שקול' - הגדרה יסודית של בי"ד או תוספת מקומית של דיינים? על כך, בהמשך.
2. דיון הבבלי בשיטת רבי:
 - האם הליכה אחרי הרוב קובעת שרק הרוב פוסק את הדין או האם זו דרך קבלת החלטות של בי"ד, כאשר כל הדיינים חתומים על הפסק? עיין היטב ל. "שנים אומרים זכאי... נזדכה פלוני".
 - להרחבה - על מגדף בה רבי אבהו, ראה במרגליות הים ג: אות כח.
 - לאור הצעת הבבלי בהסבר דברי רבי, כיצד הגמרא תקרא את הברייתא? עיינו ביד רמה ד"ה ואסיקנא.
 - נסו לתרץ את קושיות הבבלי בכדי להעמיד את הברייתא כפשוטה.
3. תוספתא פ"א ה"א.
4. מכילתא דרבי ישמעאל, משפטים, מסכתא דנזיקין, פרשה טו, "ונקרב בעל הבית... בשלשה" (במהדורת הורוביץ-רבין עמ' 302, שורות 1 - 9).
- מהי דרשת רבי במכילתא? האם צורתה היסודית דומה לזו של רבי יונתן ורבי יאשיה? (להרחבה - רמב"ם בפירוש המשנה לסנהדרין פ"א מ"א).
- כיצד מגיע רבי לשיטתו שיש צורך בה' דיינים במכילתא?
- האם לשוני בצורת הדרשה יש זיקה לשיטת רבי שדיני ממונות בה'?
5. ירושלמי פ"א ה"א, י"ח ע"א, "דיני ממונות... הרי ה'".
- כיצד מגיע הירושלמי לכך שלרבי יש צורך בה' דיינים? האם הירושלמי מכיר את הברייתא בתוספתא?

ישיבת הקיבוץ הדתי - עין צורים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

סנהדרין פרק ראשון - דף מספר 5

בס"ד, ט' במרחשוון תש"ס.

ג. אין בי"ד שקול

- פרוזבול וביטול הגט - גיטין לא: המשנה; שם לב: "בראשונה... וחתמי דיינים".
 - סוגיה זו דנה האם שניים נקראים בי"ד. איזו עמדה פשוטה יותר ומה עומד בשורש העמדה המחודשת? עיין בר"ן על הר"ף (טז: ברב אלפס) ד"ה בפני שנים.
 - מדוע מסתפקים בפרוזבול וביטול הגט בשניים? מהו המכנה המשותף שלהם?
 - האם ניתן ללמוד מכאן על מעמד שנים שדנו בדיני ממונות? (בלשון אחרת - האם סוגיה זו סוברת כשמואל ששניים שדנו דיניהם דין? עיינו בתד"ה ורב נחמן (עד 'כדשמואל'); אוצר הגאונים לסנהדרין סימנים לו-לח (עמ' כ-כא).
- קיום שטרות - ב"ב מ. "וקיום שטרות בשלשה" וברשב"ם ד"ה קיום שטרות בג'; ריטב"א כתובות כא: ד"ה וש"מ.
- יבמות קא. תד"ה ואין.
- מקרים בהם יש בי"ד שקול:
 - בי"ד של שבעים - מח' רבי יהודה וחכמים (עיינו בתוספתא פ"ג ה"ט)
 - * מדוע יש הבדל בין סנהדרין ובין שאר ערכאות הדין לדעת רבי יהודה?
 - * עימדו על הרקע בפרשיות בתורה. באיזו פרשה מופיע המספר שבעים? האם ניתן להשליך ממנה לפרשה אחרת בתורה העוסקת בבי"ד הגדול?
 - מוסיפין - יז. "מניין להביא... לא שמעינן ליה".
 - * מדוע מוסיפים שנים? מדוע עושין בי"ד שקול לכתחילה במוסיפים?
 - * רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ח ה"ב ובהשגת הראב"ד; שם ה"ג ובחילופי הנוסח במה' פרנקל; שם פ"ט ה"ב.
 - בערכין - ערכין יט: תד"ה או; (ריטב"א מגילה כג:).

ד. שניים שדנו

מקורות יסוד:

- הסוגיה ב-ג.
 - ד: "תנו רבנן... אפילו יחיד" (לפרטי דינו של יחיד מומחה לא ניכנס בשלב זה).
 - ה: "גופא אמר שמואל... מקשינן פשרה לדין" (ו).
 - ירושלמי פ"א ה"א, י"ח ע"ד, "שמואל אמר ב' שדנו... שאין דן יחיד אלא אחד" (מומלץ ללמוד עד 'לגרמיהון').
 - ירושלמי ברכות פ"ז ה"א, י"א ע"א, "רבי אבא בשם רב הונא... אין דינן דין".
- ### שאלות יסוד ושיטות הראשונים:

- טיפול הבבלי:
 - הסוגיה ה: - מהי השאלה המעסיקה סוגיה זו?
 - הסוגיה ג: - מהו הסבר הסוגיה ליסוד שיטת שמואל ולאפשרות שרבא חולק?
- לעיל ב - ג. 1 דנו האם ניתן לכרוך לפרשנות דין שניים שדנו את ניתוח המקור לצורך בג' דיינים ואת דיון האמוראים בגיטין לב: על שניים כבי"ד לביטול הגט ולפרוזבול.
- עיין היטב בירושלמי בברכות - מהו ההבדל המתודי בין א"י ובבל, ומהי השאלה היסודית בדין שניים שדנו?
- שיטת רש"י - ג. ד"ה מדאורייתא חד נמי כשר; ה. ד"ה דן אפילו ביחיד. מי הם 'דברי הכל' בדברי רבי אבהו? רש"י ב: ד"ה דברי הכל.
- שיטת תוס' - ג. תד"ה ומדאורייתא; ה. תד"ה ואם היה, תד"ה דן; ה: תד"ה שנים.
- פסיקה:
 - אוצר הגאונים לסנהדרין סימנים לו-מג (עמ' כ-כב).
 - ג. תד"ה לרבא.
 - רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב הל' י-י"א (ובכ"מ); שם, פ"ה ה"ח; חידושי הר"ן ג. ד"ה ולעניין הלכה (להרחבה - שו"ע חו"מ סימן ג' ס"א, ובש"ך ס"ק א'; קצות החושן ס"ק א-ב, ובנתיבות המשפט ס"ק א').